

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра вікової та педагогічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ ВК 33 Психологія важковиховуваних _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність _____ 053 Психологія _____
(шифр і назва спеціальності)

овітньо-професійна програма _____ Практична психологія _____
(назва спеціалізації)

освітній ступінь _____ бакалавр _____
(бакалавр/магістр)

інститут, факультет, _____ Психолого-природничий _____
(назва інституту, факультету,)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни *ВКЗЗ «Психологія важковиховуваних»* для здобувачів освітнього ступеня *бакалавр* галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки* спеціальності *053 Психологія* за освітньо-професійною програмою *Практична психологія*.

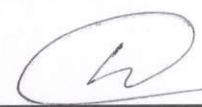
Мова навчання: українська

Розробник: **Луцик Г.О., викладач**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри вікової та педагогічної психології *

Протокол від « 27 » серпня 2019 року № 7

Завідувач кафедри
вікової та педагогічної психології

(підпис)

(проф. Павелків Р.В.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету за спеціальністю 053 Психологія

Протокол від “ 17 ” вересня 2019 року № 6

Голова навчально-методичної комісії

(підпис)

(Сяська І.О.)
(прізвище та ініціали)

© Луцик Г.О., 2019

© РДГУ, 2019

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <i>05 Соціальні та поведінкові науки</i> (шифр і назва)	Вибірковий компонент	
Модулів – 2	Спеціальність : <i>053 Практична психологія</i> (шифр і назва) — Освітньо-професійна програма <i>Першого рівня вищої освіти</i>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	—
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		4-й	—
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,4 самостійної роботи студента – 3,6	Освітній ступінь: <i>бакалавр</i>	—	
		Практичні, семінарські	
		—	
		Лабораторні	
		36 год	—
		Самостійна робота	
		54 год	—
		Вид контролю: залік	
Передумови для вивчення дисципліни (перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше): загальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, патопсихологія, психодіагностика, педагогіка, філософія, історія, економіка.			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія важковиховуваних»

є:

1. Ознайомити студентів з теорією і практикою дослідження проблеми важковихованості у психологічній науці.

2. Навчити майбутніх психологів розуміти та аналізувати першоджерела, перетворювати їх з матеріалу для ознайомлення на матеріал для дослідження.

3. Формувати картину цілісного сприйняття світу через взаємозв'язок споріднених предметів, розуміння багатогранності психологічної науки.

Досягнення мети забезпечується за рахунок виконання вправ та індивідуальних завдань, спрямованих на розвиток креативності майбутніх фахівців. В процесі навчання формуються такі риси особистості, як самостійність у розвитку пізнавальних інтересів, логіка і здатність аналітичного мислення, відповідальність під час прийняття рішень, пам'ять, увага, мовна інтуїція, вміння та навички самостійної та колективної роботи тощо.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія важковиховуваних» є:

- визначити методи застосування психологічних знань у роботі з важковиховуваними дітьми;

- розуміти значення психологічних досліджень проблеми важковихованості дітей та підлітків;

- засвоїти зміст та завдання психологічних досліджень проблеми важковихованості дітей та підлітків;

- сприяти застосуванню психологічних знань у практиці роботи психолога з важковиховуваними дітьми та підлітками.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

I. Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

II. Загальні компетентності:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

2. Здатність планувати та управляти часом.

3. Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.

4. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

8. Здатність бути критичним і самокритичним.

9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

11. Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.

12. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань).

13. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

III. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

1. Знання категоріально-понятійного апарату психології важковиховуваних дітей.

2. Вміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію щодо особистості важковиховуваних дітей та підлітків, індивідуально-психологічні, вікові та гендерні аспекти важковиховуваності з різних джерел.

3. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій з метою вивчення особистості важковиховуваних дітей та підлітків.

4. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження індивідуально-психологічних особливостей важковиховуваних дітей та підлітків.

5. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації психологічного характеру щодо особливостей роботи з важковиховуваними дітьми та підлітками.

6. Уміння організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) важковиховуваним дітям та підліткам, їх батькам, педагогам. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу щодо зниження негативних проявів поведінки важковиховуваних дітей та підлітків.

7. Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики.

8. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

9. Навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності у взаємодії із важковиховуваними дітьми та підлітками, їх батьками, педагогами.

10. Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

Програмні результати навчання

1. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

2. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

3. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

4. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

5. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

6. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

7. Складати та реалізувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

8. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

9. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

3. Очікувані результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна: здатність до самонавчання, дослідницькі уміння, навички роботи з інформацією, здатність генерувати нові ідеї.

Результати навчання для дисципліни:

- Здатність продемонструвати глибинні знання і розуміння особливостей поведінки важковиховуваних дітей та підлітків.

- Уміння обирати і застосовувати методологію та інструментарій психологічного дослідження при реалізації теоретичних і практичних завдань у роботі з важковиховуваними дітьми та підлітками.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти важковиховуваності у дитячому та підлітковому віці

Тема 1. Проблема важковиховуваності у психолого-педагогічній науці

Поняття важковиховуваності. Ознаки важковиховуваності. Умови виникнення важковиховуваності. Зміст поняття «важкі діти». Причини появи важких дітей і підлітків. Важковиховувані діти як особистості, які тимчасово або постійно опираються педагогічним впливам. Класифікація «важких дітей». Класифікація важковиховуваних дітей залежно від рівня опору виховним впливам (ситуативний, стійкий, на межі правопорушень, делінквентний, кримінальний тощо).

Тема 2. Важковиховуваність і девіантна поведінка

Поняття девіантної поведінки. Відхилення поведінки важковиховуваної особистості від соціальних і моральних норм. Асоціальна і аморальна поведінка. Делінквентна (протиправна) і кримінальна (злочинна) поведінка. Адиктивна поведінка. Зловживання алкоголем, уживання наркотиків, суїцидальна поведінка. Теоретичні підходи до аналізу девіантної поведінки. Девіантна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А. Адлер. Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).

Прояви девіантної поведінки важковиховуваних дітей у сфері найбільш значущих соціальних відносин (до основних видів діяльності, духовних і матеріальних цінностей, надбань культури), у сфері міжособистісних стосунків (з однолітками, у сім'ї, з педагогами, іншими дорослими), у ставленні до себе (на рівні самоповаги, самооцінки і рівня домагань).

Форми прояву девіантної поведінки важковиховуваних дітей (відхилення поведінки в бік порушення соціально-етичних норм, низький рівень соціальної активності,

нечесність, недисциплінованість та ін.).

Тема 3. Чинники виникнення важковихованості

Соціально-психологічні чинники опору виховним впливам. Роль сім'ї у становленні особистості важковиховуваної дитини. Стилї сімейного виховання, що сприяють відхиленням в особистісному розвитку дитини: домінуюча і потуральна гіперпротекція, гіпопротекція, емоційне відштовхування, підвищена моральна відповідальність тощо (за А. Лічко, Е. Ейдемїллером). Наявність угруповань однолітків з негативною спрямованістю як чинник девіантної поведінки важковиховуваних дітей. Роль ЗМІ у виникненні девіантної поведінки важковиховуваних дітей.

Педагогічні чинники опору виховним впливам. Педагогічна некомпетентність батьків, вихователів, педагогів, відсутність єдності вимог, послїдовності у виховних впливах як передумови становлення особистості важковиховуваної дитини. Емоційне вигорання та професійна деформація особистості педагогів, їх вплив на відхилення в особистісному розвитку дитини.

Тема 4. Акцентуації характеру як причина важковихованості

Поняття акцентуації характеру. Основні типи акцентуацій характеру за К. Леонгардом, А. Лічко, А. Петровським, П. Ганушкиним та ін. Характеристика типів акцентуацій характеру. Взаємозв'язок акцентуацій характеру з відхиленою поведінкою. Дїагностика акцентуацій характеру. Особливості взаємодії з підлітками з різними акцентуаціями характеру.

Тема 5. Індивідуально-психологічні особливості важковиховуваних дітей

Індивідуально-психологічні особливості важковиховуваних дітей. Особливості типу темпераменту важковиховуваних дітей. Риси характеру важковиховуваних дітей. Когнітивна сфера важковиховуваних дітей. Неадекватна самооїнка і рівень домагань, підвищений рівень тривожності, агресивність, соромливість, морально деформовані і протиправні ціннісні орієнтації як причини відхилень у поведінці. Обдарованість дитини і опір виховним впливам. Відставання в загальному розвитку, спричинене хворобами, фізичні вади та їх вплив на відхилення в поведінці. Формування особистості важковиховуваних дітей.

Тема 6. Вікові аспекти важковихованості

Особливості виникнення опору виховним впливам у дошкільному віці:

несприятливий стиль і умови сімейного виховання, дефіцит спілкування з батьками та однолітками тощо.

Шкільна дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови девіантної поведінки молодшого школяра.

Вікові особливості становлення особистості підлітка, їх вплив на відхилення в поведінці. Почуття «дорослості» як суперечність між орієнтацією на самостійність і відсутність відповідного життєвого досвіду, посилення орієнтації на однолітків і зростання залежності поведінки від групових норм як передумови девіантної поведінки підлітків. Особистісні відхилення в підлітковому віці (синдром відчуження, реалізація, деперсоналізація, депресія, дисморфофобія), їх вплив на відхилення в поведінці підлітків.

Тема 7. Гендерні аспекти важковихованості

Гендерно-рольові особливості важковиховуваних дітей. Неадекватна гендерна соціалізація та важковихованість. Неадекватне статеве виховання в сім'ї, неадекватні гендерні стереотипи, відсутність гендерної просвіти як чинники девіантної поведінки важковиховуваних дітей. Гендерні особливості виховання важковиховуваних дітей та підлітків.

Змістовний модуль 2. Діяльність психолога з розв'язання психологічних проблем важковихованості

Тема 8. Соціально-психологічна діагностика важковиховуваних дітей

Принципи психологічної діагностики важковиховуваних дітей: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо.

Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей поведінки важковиховуваних дітей, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин відхилення в розвитку особистості), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників девіантної поведінки важковиховуваних дітей, уточнення гіпотези), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин відхилень у поведінці й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).

Методи психологічної діагностики важковиховуваних дітей. Особливості спостереження, тестування, опитування важковиховуваних дітей. Методи експертних оцінок, узагальнення незалежних характеристик, психолого-педагогічний консиліум у вивченні чинників опору виховним впливам.

Тема 9. Психологічні умови профілактики важковихованості у дитячому та підлітковому віці

Системний підхід до профілактики важковихованості дітей. Соціально-психологічні механізми впливу на особистість (переконання, навіювання, психічне зараження, наслідування тощо) та їх урахування в профілактиці і подоланні відхилень у поведінці дитини.

Профілактика відхилень у поведінці дитини як комплекс соціально-психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на виявлення і корекцію умов, що сприяють проявам важковихованості. Пропаганда здорового образу життя, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні дитини, створення можливостей для самореалізації особистості як передумови попередження відхилень у поведінці.

Тема 10. Робота психолога з педагогами та батьками щодо профілактики важковихованості

Взаємодія психолога з педагогами та батьками щодо профілактики важковихованості. Психологічна допомога сім'ї важковиховуваної дитини, організація посиленого контролю за умовами виховання й навчання. Форми профілактичної роботи з педагогами та батьками важковиховуваних дітей: лекції, рольові ігри, тренінги, практикуми, міні-тести. Тренінги батьківської ефективності. Індивідуальні психологічні консультації педагогів щодо роботи з важковиховуваними дітьми та підлітками.

Тема 11. Корекційна робота з важковиховуваними дітьми

Мета корекційної роботи. Психологічні умови успішної корекційної роботи. Методи подолання опору виховним впливам. Методи корекції негативних рис характеру: метод «вибуху» і «метод реконструкції» характеру (за А. С. Макаренком). Методи розвитку мотиваційної сфери і самосвідомості особистості: групові дискусії, рольові ігри, соціально-психологічний тренінг тощо.

Соціально-психологічна, педагогічна реабілітація важковиховуваних дітей: надання соціально-психологічної та педагогічної підтримки, включення до групи підлітків із позитивною спрямованістю та ін. Телефон довіри, анонімне консультування і корекція девіантної поведінки важковиховуваних дітей.

Тема 12. Ділова документація практичного психолога в роботі з важковиховуваними дітьми

Системність у роботі з важковиховуваними дітьми. Список важковиховуваних дітей і учнів «групи ризику». Індивідуальна картка важковиховуваного учня індивідуальна картка соціально-педагогічного супроводу. Індивідуальний план роботи з важковиховуваним учнем. Облік проведеної роботи з важковиховуваним учнем. Психодіагностичні, корекційно-відновлювальними та просвітницькі матеріали.

Змістовний модуль 3. Психологічна допомога важковиховуваним окремим типологічних груп

Тема 13. Психокорекційна робота з дезадаптованими підлітками

Поняття шкільної дезадаптації та шкільна неуспішність. Методика виявлення чинників шкільної неуспішності. Аналіз зовнішніх проявів відставання та основні напрямки активізації навчання невстигаючих учнів. Робота психологів з невстигаючими учнями. Корекційно-розвивальні програми адаптації дітей до шкільного навчання.

Тема 14. Психологічна допомога соціально-занедбаним дітям та підліткам

Поняття соціально-педагогічної занедбаності. Особливості особистості соціально і педагогічно занедбаної дитини. Комплексна експрес-діагностика соціально-педагогічної занедбаності школярів. Профілактика і корекція соціально-педагогічної занедбаності школярів.

Тема 15. Психологічна допомога дітям із затримкою психічного розвитку

Психологічна характеристика дітей з затримкою психічного розвитку. Особливості особистісної сфери та розумової діяльності дітей із ЗПР. Психологічний супровід дітей із затримкою психічного розвитку як стратегія діяльності практичного психолога. Алгоритм побудови супроводжуючої роботи. Схема психологічної характеристики на дитину, яка направляється на психолого-педагогічне вивчення психолого-медико-педагогічною консультацією. Орієнтовний діагностичний інструментарій, рекомендований для вивчення дитини дошкільного віку, яка направляється на психолого-педагогічне вивчення психолого-медико-педагогічною консультацією.

Тема 16. Технологія роботи психолога з дітьми з відхильною поведінкою

Характеристика дітей з яскравими віковими особливостями в критичні періоди розвитку. Дитяча агресивність. Адиктивна та кримінальна поведінки як крайні форми соціальної дезадаптації. Принципи і напрямки роботи з важкими учнями в залежності від

віку та індивідуальних особливостей.

Тема 17. Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «конфліктних»

Поняття та види конфліктів. Функції конфліктів. Особистісні ознаки підлітків з конфліктною поведінкою. Завдання психолого-педагогічної роботи з конфліктними підлітками. Методи формування навичок взаємодії та ефективного спілкування. Тренінг розвитку комунікативних здібностей.

Тема 18. Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «вразливих»

Особистісні ознаки вразливих дітей та підлітків. Завдання психолого-педагогічної роботи з вразливими дітьми та підлітками. Методи формування та розвитку позитивної мотивації діяльності. Тренінг «Мотивація діяльності».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		о	л	п	лаб	інд
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Теоретичний аналіз важковиховуваності у психології												
Змістовний модуль 1. Теоретичні аспекти важковиховуваності у дитячому та підлітковому віці												
Тема 1. Проблема важковиховуваності у психолого-педагогічній науці				2		4						
Тема 2. Важковиховуваність і девіантна поведінка				2		4						
Тема 3. Чинники виникнення важковиховуваності				2		4						

Тема 4. Акцентуації характеру як причина важковихованості				2	4							
Тема 5. Індивідуально-психологічні особливості важковиховуваних дітей				2	4							
Тема 6. Вікові аспекти важковихованості				2	4							
Тема 7. Гендерні аспекти важковихованості				2	4							
Усього				14	28							
Модуль 2. Практичні аспекти роботи з важковиховуваними												
Змістовний модуль 2. Діяльність психолога з розв'язання психологічних проблем важковиховуваності												
Тема 8. Соціально-психологічна діагностика важковиховуваних дітей				2	4							
Тема 9. Психологічні умови профілактики важковиховуваності у дитячому та підлітковому віці				2	4							
Тема 10. Робота психолога з педагогами та батьками щодо профілактики важковиховуваності				2	2							
Тема 11. Корекційна робота з важковиховуваними дітьми				2	2							
Тема 12. Ділова документація практичного психолога в роботі з важковиховуваними дітьми				2	2							
Змістовний модуль 3. Психологічна допомога важковиховуваним окремим типологічних груп												
Тема 13. Психокорекційна робота з				2	2							

дезадаптованими підлітками													
Тема 14. Психологічна допомога соціально-занедбанним дітям та підліткам			2		2								
Тема 15. Психологічна допомога дітям із затримкою психічного розвитку			2		2								
Тема 16. Технологія роботи психолога з дітьми з відхильною поведінкою			2		2								
Тема 17. Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «конфліктних»			2		2								
Тема 18. Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «вразливих»			2		2								
Усього годин			22		26								
<i>Модуль 3</i>													
ІНДЗ			—		—								
Усього годин			36		54								

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема важковихованості у психолого-педагогічній науці	2
2	Важковихованість і девіантна поведінка	2
3	Чинники виникнення важковихованості	2
4	Акцентуації характеру як причина важковихованості	2
5	Індивідуально-психологічні особливості важковиховуваних дітей	2
6	Вікові аспекти важковихованості	2
7	Гендерні аспекти важковихованості	2
8	Соціально-психологічна діагностика важковиховуваних дітей	2
9	Психологічні умови профілактики важковихованості у дитячому та підлітковому віці	2
10	Робота психолога з педагогами та батьками щодо профілактики важковихованості	2
11	Корекційна робота з важковиховуваними дітьми	2
12	Ділова документація практичного психолога в роботі з	2

	важковиховуваними дітьми	
13	Психокорекційна робота з дезадаптованими підлітками	2
14	Психологічна допомога соціально-занедбаним дітям та підліткам	2
15	Психологічна допомога дітям із затримкою психічного розвитку	2
16	Технологія роботи психолога з дітьми з відхильною поведінкою	2
17	Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «конфліктних»	2
18	Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «вразливих»	2
	Разом	36

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема важковиховуваності у психолого-педагогічній науці	4
2	Важковиховуваність і девіантна поведінка	4
3	Чинники виникнення важковиховуваності	4
4	Акцентуації характеру як причина важковиховуваності	4
5	Індивідуально-психологічні особливості важковиховуваних дітей	4
6	Вікові аспекти важковиховуваності	4
7	Гендерні аспекти важковиховуваності	4
8	Соціально-психологічна діагностика важковиховуваних дітей	4
9	Психологічні умови профілактики важковиховуваності у дитячому та підлітковому віці	4
10	Робота психолога з педагогами та батьками щодо профілактики важковиховуваності	2
11	Корекційна робота з важковиховуваними дітьми	2
12	Ділова документація практичного психолога в роботі з важковиховуваними дітьми	2
13	Психокорекційна робота з дезадаптованими підлітками	2
14	Психологічна допомога соціально-занедбаним дітям та підліткам	2
15	Психологічна допомога дітям із затримкою психічного розвитку	2
16	Технологія роботи психолога з дітьми з відхильною поведінкою	2
17	Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «конфліктних»	2
18	Психолого-педагогічна робота з підлітками профілактичної групи «вразливих»	2
	Разом	54

10. Індивідуальні завдання

Теми для доповідей:

1. Гендерні особливості важковиховуваності школярів.
2. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному і особистісному розвитку
3. Оточення підлітків як чинник прояву поведінкових девіацій.
4. Рок – музика як фактор виникнення агресивності.
5. Особливості мотиваційної сфери важковиховуваних підлітків.
6. Конфліктність як одна із причин появи важковиховуваності.

7. Безвідповідальність як складова важковихованості підлітків.
8. Психологічні особливості учнів, знехтуваних у класному колективі.
9. Особливості спілкування підлітків з неформальних груп.
10. Вплив соціального середовища на формування особистості «важкого» школяра.
11. Особливості взаємовідносин важковиховуваних з шкільним колективом.
12. Психотерапевтична корекція особистості «важких» школярів.
13. Особливості розвитку мотиваційно-потребової сфери важковиховуваних школярів.
14. Особливості проведення діагностики з важковиховуваними дітьми.
15. Методи корекції важковихованості.
16. Індивідуальний підхід до школярів-неформалів.
17. «Телефон довіри» у роботі з «важкими» школярами.
18. Психологічна допомога сім'ям з «важкими» школярами.
19. Чинники важковихованості у сучасному інформаційному суспільстві.
20. Особливості встановлення контакту з важковиховуваними дітьми.

11. Методи навчання

- МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
 МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);
 МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
 МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
 МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
 МН6 – самостійна робота (розв'язання програмних завдань);
 МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота студентів.

12. Методи оцінювання результатів навчання

- МО2 – усне або письмове опитування
 МО3 - колоквіум,
 МО4 – тестування;
 МО5 – командні проекти;
 МО6 – реферати, есе;
 МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
 МО8 – студентські презентації та виступи на наукових заходах;
 МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;
 МО10 – залік.

13. Засоби діагностики результатів навчання

Аудиторна робота передбачає такі форми навчальної роботи: лекції та семінарські заняття. Самостійна робота передбачає вивчення окремих розділів програми, з наступним усним звітом, складанням структурно-логічних схем, анотуванням, рецензуванням, виконання аналітичних оглядів, складанням конспектів і тезисів, підбором діагностичних процедур за темою. Викладання дисципліни поєднує традиційні методи і прийоми дидактики вищої школи, а також інноваційні технології.

Контроль за процесом засвоєння студентами курсу та якістю знань здійснюватиметься у ході **поточного** та **підсумкового** контролю.

Поточний контроль здійснюється у формі оцінок за різні види аудиторної та самостійної роботи – активність на семінарах (участь у обговоренні питань, у дискусіях

тощо), результати виконання творчих завдань, підготовки і презентації рефератів та ін.

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100 бальною шкалою, з наступним використанням рейтингової стратегії. Шкали оцінювання розроблені на основі університетського та кафедрального положення про систему оцінювання знань студентів.

Робота студентів на семінарських заняттях оцінюється за **трьохбальною шкалою**. Один бал – «задовільно», два бали – «добре», три бали – «відмінно».

14. Критерії оцінювання результатів навчання. Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																			Сума		
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2					Змістовний модуль 3							Реферат	Тестування	100
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18	5	5		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				

16. Методичне забезпечення

На кафедрі створено навчально-методичний комплекс дисципліни, який включає:

- конспект лекцій;
- методичні вказівки щодо підготовки до семінарських занять;

- методичні вказівки щодо організації самостійної роботи з дисципліни;
- методичні вказівки щодо написання доповідей;
- пакет візуального супроводу дисципліни.

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Психологічний зміст поняття «важковихованість».
2. Зміст поняття «важкі діти».
3. Причини появи важковиховуваних дітей і підлітків.
4. Класифікація важковиховуваних дітей.
5. Важковихованість і девіантна поведінка.
6. Види девіантної поведінки.
7. Відхилення у поведінці важковиховуваних.
8. Особливості особистості важковиховуваної дитини.
9. Мотиваційна сфера важковиховуваних дітей та підлітків.
10. Самооцінка та рівень домагань важковиховуваних.
11. Ціннісні орієнтації важковиховуваних.
12. Підвищений рівень тривожності як чинник важковихованості.
13. Форми прояву важковихованості у дошкільному віці.
14. Форми прояву важковихованості у молодшому шкільному віці.
15. Форми прояву важковихованості у підлітковому віці.
16. Акцентуації характеру підлітків, їх вплив на відхилення в поведінці.
17. Прояви девіантної поведінки важковиховуваних дітей у сфері міжособистісних стосунків (з однолітками, у сім'ї, з педагогами, іншими дорослими тощо).
18. Чинники виникнення важковихованості.
19. Роль сім'ї у становленні особистості важковиховуваної дитини.
20. Несприятливі стилі сімейного виховання як чинник важковихованості.
21. Проблеми в стосунках дорослих членів сім'ї як чинник важковихованості дитини.
22. Педагогічні чинники виникнення важковихованості
23. Психолого-педагогічна некомпетентність вихователів як чинник важковихованості дитини.
24. Наявність угруповань однолітків з негативною спрямованістю як чинник важковиховуваних дітей.
25. Гендерні стереотипи та їх вплив на прояви важковихованості
26. Гендерні особливості прояву важковихованості.
27. Принципи психологічної діагностики важковихованості.
28. Стадії психологічної діагностики важковиховуваних дітей.
29. Основні напрями психологічної діагностики важковиховуваних дітей.
30. Методи психологічної діагностики важковиховуваних дітей.
31. Методи діагностики мотиваційної сфери важковиховуваної особистості
32. Методи діагностики самооцінки і рівня домагань важковиховуваної особистості.
33. Методи діагностики особливостей міжособистісних стосунків важковиховуваної особистості.
34. Метод експертних оцінок у діагностиці важковиховуваних дітей.
35. Роль психолого-педагогічного консиліуму в профілактиці і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
36. Системний підхід у профілактиці і корекції девіантної поведінки особистості.
37. Особливості діяльності психолога щодо профілактики важковихованості.
38. Методи профілактики важковихованості.

39. Методи психологічної корекції поведінки важковиховуваних дітей.
40. Особливості взаємодії психолога з педагогами щодо профілактики і корекції поведінки важковиховуваних дітей.
41. Особливості взаємодії психолога з батьками щодо профілактики і корекції девіантної поведінки важковиховуваних дітей.
42. Соціально-психологічні механізми впливу на особистість важковиховуваного.
43. Основні напрями соціально-психологічної реабілітації важковиховуваних дітей.
44. Рольові ігри як метод попередження і подолання важковиховуваності особистості.
45. Соціально-психологічний тренінг як метод попередження і подолання важковиховуваності особистості.
46. Психологічні умови попередження важковиховуваності.
47. Особливості встановлення психологом контакту з важковиховуваними дітьми та підлітками.
48. Роль психолога у профілактиці важковиховуваності особистості.
49. Роль психолога в корекції важковиховуваності особистості.
50. Ділова документація практичного психолога в роботі з важковиховуваними дітьми.

18. Рекомендована література

Базова

1. Антонова-Турченко А. Г. и др. Психологическая диагностика и коррекция трудновоспитуемых детей и подростков: Учеб. пособие. – К., 1997. – 312 с.
2. Змановская Е. В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. вузов. — М.: издат. Центр «Академия», 2003. - 288 с.
3. Кутішенко В.П. Психологія важкої дитини / В.П. Кутішенко // Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посіб./ В.П. Кутішенко – К., 2010. – С. 65-73.
4. Полякова О.М. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.М. Полякова, Є.В. Анохін, Г.Л. Єфремова. – Суми: Університетська книга, 2009. – 345 с.
5. Степанов В. Г. Психология трудных школьников: Учеб. Пособие для учителей и родителей. — М.: Издат. центр «Академия», 1998. — 320 с.

Допоміжна

6. Аддиктивное состояние человека: Учеб. пособие / С. В. Дремов, А. М. Уразаев, Н.Л.Мамышева. – Томск: Изд-во Томского гос.пед. ун-та, 2000. – 90 с.
7. Андреев Н. А. Асоциальное поведение несовершеннолетних. – Самара: Изд-во Самарского юрид. ин-та Минюста России, 2001. – 153 с.

8. Апетик Н. М. та ін. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу – Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. – Чернівці: Рута, 2000. – 41 с.
9. Артеменко Т. Програма «важковиховувані діти» / Т. Артеменко, А. Хоменко // Психолог. – 2005. - №4. – С. 8-13.
10. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2000. – 538 с.
11. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. – К.: Либідь, 2002. – 520 с.
12. Гурлева Т. Важковиховувані діти потребують розуміння / Т. Гурлева // Обдарована дитина. – 2012. - №2. – С. 41-44.
13. Гурлева Т.С. Причини виникнення і перспективи попередження підліткової важковиховуваності / Т.С. Гурлева // Практ. психол. та соц. робота. – 2007. - №7. – С. 6-10.
14. Дробинская А. О. Школьные трудности «нестандартных» детей. – М.: Школа-Пресс, 2001. – 144 с.
15. Зелинский А. Ф. Криминальная психология. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 240 с.
16. Зозуляк Р. Важковиховуваність молодших школярів як наслідок сімейних деструкцій / Р. Зозуляк, Н. Котів // Соц. педагог. – 2009. - №2. – С. 38-41.
17. Козубовська І. В., Товканець Г. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування. – Ужгород: Патент, 1998. – 195 с.
18. Колесіна Т. Є. Рання профілактика відхилень у поведінці учнів /Т. Є. Колесіна // Проблеми спільної роботи комісії у справах неповнолітніх та органів освіти України: зб. наук.-метод. ст. - К.: Академпрес, 1994. - С. 81 - 85.
19. Куцінко О. Особливості роботи з проблемними дітьми / О. Куцінко // Директор шк. – 2010. - №8. – С. 28-31.
20. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: Навч. посіб. – К.: ВПУ «Київський ун-т», 2002. – 308 с.
21. Маркова С.В. Исследование гендерных различий агрессивного и аутоагрессивного поведения подростков / С.В. Маркова // Соц. педагог. – 2010. - №6. – С.111-115.
22. Некрасова, І.М. Психологія і педагогіка проблемних підлітків: у 3 ч./ І.М. Некрасова, В.В. Седнев. - К.: Марич, 2010. – Ч.1. - 92 с.
23. Некрасова, І.М. Психологія і педагогіка проблемних підлітків: у 3 ч. / І.М. Некрасова, В.В. Седнев. - К.: Марич, 2011. – Ч.2 - 64 с.

24. Некрасова, І.М. Психологія і педагогіка проблемних підлітків: у 3 ч./ І.М. Некрасова, В.В. Седнев. - К.: Марич, 2011. – Ч.3. - 80 с.
25. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх : навч.-метод. посіб. / В.М. Оржеховська. – К., 1996. – 352 с.
26. Охрімчук Р. Як влаштовані «важко виховувані» діти: причини внутрішніх конфліктів / Р.Охрімчук // Шк. світ. – 2003. - №38-39. – С.3-6.
27. Павелків Р.В. Вікова психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків. – К.: Кондор, 2011. – 469 с.
28. Павелків Р.В. Дитяча психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р.В.Павелків, О.П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – 432 с.
29. Протасова Н. И. Психологическая диагностика девиантного поведения несовершеннолетних: Метод. рек. – Астрахань: Изд-во АГПУ, 2000. – 26 с.
30. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб.: Питер, 2000. – 656 с.
31. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании : учебное пособие. / Е.И. Рогов – М.: ВЛАДОС. – 2003. – 529с.
32. Степанова Л. Проблема «важких» дітей в спадщині А.С. Макаренка і сьогодення / Л. Степанова // Студентські наукові студії: зб. наук. праць. – Херсон, 2003. – С. 233-236.
33. Турищева Л.В. Виховання «важких» школярів. Помилки сімейного виховання як причина «важких» школярів / Л.В. Турищева // Вихов. робота в шк. – 2005. - №4. – С. 37-42.
34. Шпак В.П, Шпак В.М. Первинні і вторинні причини порушень поведінки важковиховуваних дітей як проблема реабілітаційної педагогіки/ В.П. Шпак, В.М. Шпак , К., 2010. - С. 143 - 148.

19. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім.В.І.Вернадського (www.nbuv.gov.ua)
2. <http://tu5.do.am/load/psikhologija>
3. <http://www.br.com.ua/kurs/Psychology>